

464 с. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко. – М.: Прогресс, 1977. – 488 с. Эпштейн М. Парадоксы новизны: о литературном развитии XIX-XX веков / М. Эпштейн. – М.: Советский писатель, 1988. – 415 с. Barta P.I. Bely, Joyce, and Deblin: Peripatetics in the City Novel / P.I. Barta. – Gainesville, FL: University Press of Florida, 1996. – 119 p. Bloom C. (Ed.) Literature and culture in modern Britain. – Vol. 1: 1900-1929/ C. Bloom. – L. and N.Y.: Longman, 1993. – 250 p. Eco U. A. Portrait of the Artist as a Bachelor / U.A. Eco //Talking of Joyce. – Dublin: Dublin Press, 1998. – P. 7-40. Dahl L. Linguistic features of the stream-of-consciousness techniques of James Joyce, Virginia Woolf and Eugene O'Neill / L. Dahl. – Turku: Turun Yliopisto, 1970. – 78 p. Hayman D. Re-forming the narrative: toward a mechanics of modernist fiction / D. Hayman. – Ithaca, London: Cornell University Press, 1987. – 219 p. Müller W.G. The Transfiguration of the Commonplace: Epiphanies in Modernist Object Poetry (Rainer Maria Rilke and William Carlos Williams) / W.G. Müller //Aspects of modernism. Studies in Honor of Max Nänny. Eds. A. Fischer, M. Heusser, T. Hermann. – Tübingen: Narr, 1997. – P. 75-95. Steinberg E.R. The Stream of Consciousness and beyond in Ulysses / E.R. Steinberg. – L.: University of Pittsburgh Press, 1973. – 349 p. Taylor C. Sources of the Self: The Making of the Modern Identity / C. Taylor. – Cambridge: Harvard University Press, 1989. – 601 p.

УДК: 811.161'2.367.625.1'42

ЧУЯН С.О.

(Запорізький національний університет)

ПЕРЕХІДНІ ДІЄСЛОВА ПРИ ПОБУДОВІ МОДАЛЬНОЇ СІТКИ ТЕКСТУ

Стаття присвячена аналізу модальності у текстах, що містять перехідні дієслова. Розглянуто етапи аналізу та роль перехідних дієслів при побудові модальної сітки тексту.

Ключові слова: модальність, перехідні дієслова, модальна сітка, антропоцентр.

Чуян С.А. Переходные глаголы при построении модальной сетки текста. Статья посвящена анализу модальности в текстах, которые содержат переходные глаголы. Рассматриваются этапы анализа и роль переходных глаголов построении модальной сетки текста.

Ключевые слова: модальность, переходные глаголы, модальная сетка, антропоцентр.

Chujan S.A. Transitive verbs in the construction of the modal net of the text. This article analyzes the modality of the texts that contain transitive verbs. The stages of analysis and the role of transitive verbs in the construction of modal net of the text are defined.

Key words: modality, transitive verbs, modal net, anthropocentre.

У теорії тексту існують різні точки зору щодо приналежності модальності до тієї чи іншої категорії. Одні вчені розглядають модальність як самостійну категорію тексту, у той час як інші вважають її підкатегорією. У дослідженні І.В. Смушинської модальність визначається як категорія тексту, що фіксує результат активності суб'єктивного пізнавального процесу автора. Модальні відтінки значення має те, що потрапляє в перцептивний фокус автора тексту, стає об'єктом авторської референції, рефлексії, аксіології [Смушинська 2003, с. 37].

Услід за О.Ф. Селівановою, у нашій роботі модальність розглядається як підкатегорія інформативності. На думку О.Ф. Селіванової, “у межах категорії інформативності можна розглядати також оцінку й емотивність як підпорядковані категорії, які на думку багатьох дослідників тексту, є ознаками категорії модальності”.

У логіці виокремлюються наступні аспекти модальності: логічний (логічно необхідно, можливо, випадково, неможливо), онтологічний (фізично необхідно, можливо, випадково, неможливо), епістемічний (доведено, не доведено, істинно, неістинно), деонтичний (обов'язково, заборонено, дозволено), аксіологічний (добре, погано, нейтрально).

У лінгвістиці спектр значень модальності є досить різноманітним: від значення комунікативної мети речення (твердження, питання, спонування), семантики реальності/ірреальності до суб'єктивної оцінки висловлення, яку встановлює мовець, а також значення необхідності, потреби, заборони, заперечення [Селіванова 2002, с. 66-67].

Текстову модальність формують особливості композиції, парцеляції, інтонації, графічні виділення автора та ін. В реченні, де модальність є необхідною структурною ознакою, розрізняють модальність гіпотетичну (представлення змісту висловленого як припущення), дієслівну (висловлену дієсловом), реальну (зміст представленого відповідає дійсності), ірреальну (представлення змісту висловленого як неможливого, нездійсненого), заперечну (представлення змісту висловлення як невідповідного дійсності).

Модальність тексту як категорію дослідження цілого тексту ввів й обґрунтував І.Р. Гальперін. Вчений поділяє суб'єктивно-оцінну модальність на фразову й текстову. Остання, на відміну від фразової, виражається не тільки граматичними чи лексичними засобами. Текстова модальність проявляється “в

характеристиці героїв, у своєрідному розподілі предикативних та релятивних відрізків висловлювання, в реченнях, умовиводах, актуалізації окремих частин тексту... Суб'єктивно-оцінне ставлення до предмету висловлювання в більшості типів текстів не розкриває сутності явища, а лише відповідно забарвлює його і дає уявлення про світовідчуття автора висловлювання" [Гальперин 1981, с. 115-116].

Метою нашої статті є визначення модальності у текстах, що містять перехідні дієслова, та розглянути їх роль у побудові модальної сітки тексту. Оскільки модальні засоби поліфункціональні, критерієм їх відбору у нашому матеріалі є їх входження в речення з перехідним дієсловом у медійних та художніх текстах.

Л.О. Ноздріна справедливо вважає модальну сітку тексту сукупністю засобів морфологічного, синтаксичного та лексичного рівнів, через які передається авторська оцінка змісту з точки зору реальності/нереальності, неоднаковості міри впевненості у повідомлюваних фактах. Вчена за складом розрізняє три опозиції:

- модальна/немодальна сітка з диференційованою ознакою — “наявність єдиної форми способу” в усіх реченнях;
- дієслівна/бездієслівна сітка — змішана сітка з диференційованою ознакою — “наявність фінітного дієслова”;
- однопланова/двопланова сітка з диференційованою ознакою — “наявність одного плану автора чи дійових осіб”.

З іншого боку, можна стверджувати, що виділення особи в позицію агенса дії, означеної (названої) перехідним дієсловом, є результатом відбору. З іншого боку, не менш важливі додаткові засоби, які посилюють модальність речень з перехідним дієсловом. По-перше, до речення з перехідним дієсловом може бути включене модальне дієслово: “*They can't touch him*” (Norton anthology, p. 15). По-друге, речення з перехідними дієсловами в контактному повторі можуть містити різні модальні дієслова, як, наприклад, нижче:

“I would rather not give it. After all, there's not much point, is there?”

“But you have to give it. That's part of the interview.” Louise handed Mary a folder. (Norton anthology, p. 526).

У наведеному обміні репліками із тексту Тобіаса Вульфа перехідне дієслово повторюється разом із особовим займенником *it*, який означає феномен (за правилами, частиною інтерв'ю є лекція, прочитана для викладачів та студентів). Обидва персонажі відносяться до лекції по-різному. Ланцюжок повторів при обміні репліками переходить у авторське мовлення. Луїза, як організатор інтерв'ю, є агентом дії. Марія, котрій доведеться прочитати лекцію, реалізовує мету, на яку спрямовано дію Луїзи (Луїза передає Марії текст своєї статті, який можна прочитати як лекцію).

Продемонструємо, як аналізується модальність у текстах, що містять перехідні дієслова. Першим етапом аналізу є побудова ланцюжка речень, які містять модальні дієслова при перехідних дієсловах. Наприклад, у тексті із друкованого засобу масової інформації під заголовком “*An idea to improve and revive the capital's woeful schools*” (Economist, July 10, 2008), у якому повідомляється про наведення шкільної дисципліни у проблемних навчальних закладах, до ланцюжка входять наступні висловлювання:

- ...*they (=bad schools) do not have enough money.*
- ...*the nation's capital <...> undermines this theory.*
- *He (= Mr Burrell) nudges them (=the most disruptive kids).*
- *He offers his own “hectic” life.*
- ... *he warns young troublemakers.*
- *Such incentives attract the lazy and mediocre and repel the talented or diligent.*
- ...*union leaders would raise teachers' wages.*
- ... *teachers would lose tenure.*
- *Current teachers would have a choice: they could join the new system.*
- *New hires would have to join the new system.*
- *Imagine the kind of talent the hard-pressed system could attract.*
- *But wouldn't all this require a huge expansion of the school budget.*
- *The city employs an army of educational bureaucrats.*
- *The plan's boosters call it revolutionary.*
- *Local union leaders rather like the idea of higher pay.*
- ...*any teachers might give up tenure.*
- *And the generation now entering the workforce.*
- *Any idea that might stop this slide is welcome.*

У даному тексті виокремлюється 18 речень, які містять перехідні дієслова. Лише два дієслова *have* и *join* повторюються. Майже в половині речень із перехідними дієсловами є модальні дієслова: *would lose tenure, would have a choice, could join, would have to join, wouldn't all this require, might give up tenure, might stop this slide*. У ланцюжку задіяні модальні дієслова *would, have to, could, might*. Слід зазначити, що модальне дієслово *would* є наскрізним, оскільки воно неодноразово вживається не лише в реченнях з перехідними дієсловами.

У тексті зустрічаються також модальні дієслова *should* и *may* вживається один раз у реченні без перехідного дієслова. Проте лише модальні дієслова *might* и *have to* зустрічаються у реченнях з перехідними дієсловами: вчителям або потрібно пристосуватися до нової системи, або ж їм не доведеться розраховувати на постійну роботу в навчальному закладі.

Із наведених прикладів з модальними дієсловами видно, що всі вони об'єднуються спільним антропоцентром "учитель". Через модальні дієслова при перехідних дієсловах передається ставлення до антропоцентра, що знаходиться в центрі уваги автора статті. Таким чином, автор тексту передає свою позицію у ставленні до описуваного матеріалу і експлікує суб'єктивний фокус шляхом відбору дієслівних форм.

У текстах засобів масової інформації перехідні дієслова забезпечують модальність тексту двома основними способами. Перший спосіб передбачає входження перехідного дієслова у структуру, вибудовану разом із модальним дієсловом: *Where appropriate, the IMF and FSF may provide joint risk assessments and mitigation reports* (Yahoo.news.com, 14.11.08).

Різні модальні дієслова можуть супроводжувати перехідні дієслова у суміжних реченнях: *The UN may send more peacekeepers to eastern Kongo. Would they do any good?* (Economist, Nov. 12, 2008).

Інший спосіб полягає у повторі перехідного дієслова як коментаря до того, про що йшлося. Наведемо приклад із виступу Буша, котрий коментував свої власні слова, причому це пояснення вибудовується повтором дієслова розумової діяльності *think*, при якому права валентність забезпечується вказівним займенником *that*, який узагальнює ситуацію: *"To some, it said, well, 'Bush thinks the war in Iraq is over,' when I didn't think that, 'he said in a CNN interview today.* (Yahoo.news.com, 12.11.08).

Модальне значення при перехідних дієсловах актуалізується протиставленням значення перехідних дієслів: *As Hank Paulson buries one attempt to solve the financial crisis, he and regulators unveil two more* (Economist, Nov. 13, 2008). Модальне значення посилюється повтором одного і того ж самого перехідного дієслова, а також його текстовим субститутом:

Література

Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М.: Наука, 1981. – 139 с. Ноздріна Л.А. Взаимодействие грамматических категорий в художественном тексте (на материале немецкого языка): Автореф. дис...канд. филол. наук: 10.02.04. – М., 1997. – 47 с. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. – К.: ЦУЛ "Фитосоциентер", 2002. – 336 с. Смуциньська І.В. Модальність французького художнього тексту: типи та засоби вираження: Автореф. дис...канд. филол. наук: 10.02.05. – КНУ ім. Т. Шевченка. – Київ, 2003. – 39 с.

УДК: 811.161.2'367.625.1'42

ШИЛИНА А.Г.

(Таврический национальный университет им. В.И. Вернадского)

СИНЕРГЕТИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ УПОРЯДОЧЕНИЯ ЖАНРОВ В РУССКОЯЗЫЧНОМ ЖЕНСКОМ ЖУРНАЛЕ УКРАИНЫ

Статья посвящена описанию некоторых синергетических механизмов упорядочения жанров в русскоязычном женском журнале Украины. Цикличность процессов, режимы обострения и рефлексии рассматриваются в качестве синергетических механизмов. Жанры выступают параметрами порядка, определяющими динамику дальнейшего развития женского журнала как диссипативной системы.

Ключевые слова: жанр, женский журнал, диссипативная система, синергетические механизмы.

Шиліна А.Г. Синергетичні механізми впорядкування жанрів у російськомовному жіночому журналі України. Статтю присвячено описові деяких синергетичних механізмів упорядкування жанрів у російськомовному жіночому журналі України. Циклічність процесів, режими загострення та рефлексії розглядаються як синергетичні механізми. Жанри є параметрами порядку, які визначають динаміку подальшого розвитку жіночого журналу як дисипативної системи.

Ключові слова: жанр, жіночий журнал, дисипативна система, синергетичні механізми.